

Да вярваш на детето си

Във всяка книга посветена на възпитанието на детето можете да прочетете: Не командвайте прекалено често своето дете! Не го притеснявайте много, окажете му достатъчно разбиране и търпение! Нека то да бъде самостоятелно, да поеме отговорност за собственото си поведение! Колкото по-голяма отговорност носи, толкова повече то оценява помощта ви! Или: Родителите да не се мисят много в живота на детето и да не се отчайват, когато им се струва, че то им прави всичко напук. И на вас няма да ви е приятно някой да коментира всяка ваша крачка!

Можете също така да намерите и друг тип полезни съвети: Давайте на детето възможност да ви помага! Никога не бързайте, оставете му време всичко да върши толкова дълго, колкото му се иска. Не го наставлявайте излишно! Не пестете похвали за успехите му и му изразете съчувствие и готовност за помощ при евентуални провали. Вярвайте му, че то само може да се справи с много повече неща, отколкото предполагате! Старайте се да го накарате да върши това, което вие искате, като предизвикате интереса му към дадена дейност: Хайде заедно да приберем играчките! Ела да видим, дали можеш да подредиш тези книжки на рафта! Помисли, няма ли да е по-добре ако се прибереш сега вкъщи! Думи като: "недей да ..., само да те видя как ..." да се използват само в краен случай.

Колко просто и ясно изглежда всичко! Съгласете се, че и вие точно така искате да възпитавате своето дете. Обаче ...

Д: - Здравей, мамо!

М: - Къде се бавиш толкова? Колко пъти да ти повтарям, че трябва да се прибираш от училище направо вкъщи! Я ми покажи панталона си!

Д: - Чакай да се събуя! Та аз оттам идвам. Искам да ти кажа нещо.

М: - Не хвърляй така обувките си, прибери ги веднага! Защо дрехите ти са мръсни?

Д: - Не са мръсни! Чакай, само да ти кажа нещо!

М: - Недей да ме ядосваш! Нали виждам, че целите са в кал! Събличай се бързо! Къде са ти пантофите? Друг път да не ги оставяш, където ти падне, чуваш ли?

Д: - Мамо, важно е, нека да ти кажа!

М: - Какво става с математиката, какви оценки носиш? Извади белешника от

- чантага! Какви са тези списания в джоба ти?
- Д: - Мамо остави ги, моля те, това са списанията на Елена. Трябва да й ги върна още днес. Мамо, мога да отида в Париж!
- М: - На коя Елена? Сложи си шапката на закачалката, не я оставяй да се търкаля по пода! Какъв Париж? Не говори глупости!
- Д: - Това не са глупости. Имам шанс да спечеля една награда!
- М: - Каква награда? Защо не ни казваш нищо? Ние с баща ти се притесняваме къде си, а на тебе не ти пука, все едно че не съществуваме. Иди си измий ръцете!
- Д: - Мамо, аз знам добре какво да правя. Спечелих една компютърна игра и изпратих резултата си в това списание. Нека татко да ме оставя да играя на неговия компютър и няма да се връщам късно от училище.
- М: - Обясни ми сам! Не тряскай така вратата!
- Д: - Ела с мен! Нали знаеш какво ще каже: Внимавай да не счупиш нещо, не най-накрая тук, само да те видя да вдиш дискетите ми и още един куп други заповеди. Нека заедно да го помлим!
- М: - А не е ли прав да те предупреждава? Само си представи, ако наистина развалиш нещо!
- Д: - Повървай ми, мамо, вече от две години работя съвсем сам на училищния компютър и никой не се страхува, че мога да го повредя!

посветен <i>adj.</i> věnovaný	правя <i>-иш ned. dělat, činit</i>
възпитание <i>n.</i> výchova	напък <i>adv.</i> schválně, naschvál
прочетя <i>-сш dok. přečíst</i>	коментирам <i>-аш ned. komentovat</i>
командвам <i>-аш ned. poroučet,</i> rozkazovat	полъзен <i>adj.</i> užitečný
прекалено <i>adv.</i> příliš, nad míru	съвет <i>m.</i> rada
достатъчно <i>adv.</i> dost, dostatečně	възможност <i>f.</i> možnost
разбиране <i>n.</i> pochopení	върша <i>-иш ned. dělat, konat</i>
търпение <i>n.</i> trpělivost	наставлявам <i>-аш ned. napomínat</i>
самостоятелен <i>adj.</i> samostatný	излишно <i>adv.</i> zbytečně
поемам <i>-аш ned. brát, pojímat</i>	заповед <i>f.</i> příkaz, rozkaz
поведение <i>n.</i> chování	пестя <i>-иш ned. šetřit</i>
оценявам <i>-аш ned. hodnotit,</i> oseňovat	похвала <i>f.</i> pochvala
помощ <i>f.</i> pomoc	успех <i>m.</i> úspěch
месея се <i>-иш ned. vměšovat se,</i> plést se	съчувствие <i>n.</i> soucit, soustrast
	готовност <i>f.</i> připravenost
	провал <i>m.</i> nezdár
	справя се <i>-иш ned. zvládnout</i>

отч�аывам се -аш <i>ned.</i> zoufat	предполагам -аш <i>ned.</i> předpokládat
дейност <i>f.</i> činnost	чувам -аш <i>ned.</i> slyšet
стар�а се -еш <i>ned.</i> snažit se	оценка <i>f.</i> známka, ohodnocení
накарам -аш <i>dok.</i> donutit	извадя -иш <i>dok.</i> vyndat,
предизвикам -аш <i>dok.</i> vyvolat	бел�ежник <i>m.</i> z�apisn�ik, žákovská
з�едно <i>adv.</i> společn�e, dohromady	kn�ížka
прибер�а -еш <i>dok.</i> sebrat, schovat,	списание <i>n.</i> časopis
uklidit	джоб <i>m.</i> kapsa
играчка <i>f.</i> hračky	остава -иш <i>dok.</i> nechat
подредя -иш <i>dok.</i> srovnat,	сложа -иш <i>dok.</i> dát, položit
рафт <i>m.</i> police, přihr�ádka	шапка <i>f.</i> ˇepice
помисля -иш <i>dok.</i> rozmyslit,	закачалка <i>f.</i> v�eš�ák
romyslit	търкалям се -яш <i>ned.</i> v�alet se,
дума <i>f.</i> slovo	kut�alet se
повредя -иш <i>dok.</i> poškodit	глупост <i>f.</i> hloupost
краен <i>adj.</i> krajn�i, konečn�y	шанс <i>m.</i> p�r�iležitost
изгл�еждам -аш <i>ned.</i> vypadat	спечеля -иш <i>dok.</i> z�ískat, vyhr�at
прост <i>adj.</i> jednoduch�y, obyčejn�y	конкурс <i>m.</i> konkurs, sout�ež
ясен <i>adj.</i> jasn�y	п�ука ми <i>neosob.</i> je mi jedno
сглася се -иш <i>dok.</i> souhlasit	изм�ия -еш <i>dok.</i> um�yt
б�ава се -иш <i>ned.</i> zdržovat se,	комп�ютър <i>m.</i> poč�ítač
ot�alet	обясня -иш <i>dok.</i> vysv�etlit
повтарям -яш <i>ned.</i> opakovat	траскам -аш <i>ned.</i> bouchat, t�řískat
направо <i>adv.</i> rovnou, p�ř�imo	вним�авам -аш <i>ned.</i> d�avat pozor,
панталон <i>m.</i> kalhoty	být opatrn�y
хв�ерлям -яш <i>ned.</i> h�azet, vrhat	сч�уия -иш <i>dok.</i> rozb�it
обувка <i>f.</i> bota	п�ипам -аш <i>ned.</i> dot�ykat se, šahat
веднага <i>adv.</i> okamžit�e, hned	вадя -иш <i>ned.</i> vyndavat, vyj�imat
мръсен <i>adj.</i> špinav�y	куп <i>m.</i> hromada, kopec
др�еха <i>f.</i> kus obleč�ení	пом�ля -иш <i>dok.</i> poprosit
ядосвам -аш <i>ned.</i> rozč�ilovat	предупреждавам -аш <i>ned.</i> upozorňovat
съществувам -аш <i>ned.</i> existovat	представа си -иш <i>dok.</i> p�ředstavit si
кал <i>f.</i> bl�ato	разваля -иш <i>dok.</i> zničit, rozb�it
пант�фл <i>m.</i> pantofle, trepka	пов�ярвам -аш <i>dok.</i> uv�eřit

DALŠ I SLOV IČKA K LEKCI

сервирам -аш <i>ned.</i> pod�avat	п�равилен <i>adj.</i> spr�avn�y
наливам -аш <i>ned.</i> nal�evat	разгл�едам -аш <i>dok.</i> prohl�édnout si

пропускам -аш *ned.* vynechávat
 посещавам -аш *ned.* navštěvovat
 намеря -иш *dok.* nalézt
 разбера -еш *dok.* porozumět, pochopit
 върна -сш *dok.* vrátit
 платя -иш *dok.* zaplatit
 убедя -иш *dok.* přesvědčit
 предам -дадеш *dok.* vyřídit, předat
 поканя -иш *dok.* pozvat
 предупредя -иш *dok.* upozornit
 преждевременно *adv.* předčasně
 бнит *m.* zkušenost
 малък *adj.* malý

разхбдя се -иш *dok.* projít se
 сезон *m.* sezóna
 срѣща *f.* setkání
 рождѣн дѣн *m.* narozeniny
 намирам -аш *ned.* nalézat
 плащам -аш *ned.* platit
 пѹша -иш *ned.* kouřit
 посѣвѣтвам -аш *ned.* poradit
 висѣко *adv.* hlasitě, vysoko
 внимателно *adv.* pozorně
 отворен *adj.* otevřený
 уморѣн *adj.* unavený
 сѣпрѹга *f.* manželka
 плѣча *f.* deska

PÁDOVÉ TVARY OSOBNÍCH ZÁJMEN

Na rozdíl od substantiv a adjektiv zachovala si osobní zájmena v bulharštině některé pádové tvary. Kromě nominativu rozlišují ještě **dativ** a **akuzativ**. Stejně jako v češtině jsou v obou těchto pádech možné dvojí tvary, přízvučné (dlouhé) a nepřízvučné (krátké, enklitické), avšak v bulharštině oproti češtině existují dvojí tvary i v plurálu. a u zvrát-
 něho zájmena:

	nom.	dativ		akuzativ	
		dlouhý	krátký	dlouhý	krátký
sg. 1.	аз	мѣне	ми	мѣне	ме
	ти	тѣбе	ти	тѣбе	те
	тѣй	нѣго	му	нѣго	го
3.	тя	нѣя	й	нѣя	я
	тѣ	нѣго	му	нѣго	го
pl. 1.	нѣе	нас	ни	нас	ни
	вѣе	вас	ви	вас	ви
	тѣ	тях	им	тях	ги
zvrat.	---	сѣбе си	си	сѣбе си	се

Jak je zřejmé, dlouhé tvary zájmen jsou stejné v dativu i akuzativu. Tyto tvary slouží k vyjádření akuzativu (ve funkci přímého předmětu) a ve spojení s předložkami i všech dalších pádů včetně dativu a předložkového akuzativu.

Пříklady: Не вѣкай <u>мене</u> , а <u>нея</u> .	Неvolej mě, ale ji.
Ела при <u>нас</u> !	Пřiјд к нам!
Не говорѧ за <u>тѧх</u> , а за <u>него</u> .	Немлувѧм о них, але о нем.
Тѧ не сѧ разбѧра с <u>нас</u> .	Нерозумѧ си с вѧми.
Без <u>тебе</u> няма да пѧчнат.	Без тебе незначаю.
Разкажи за <u>себе</u> <u>си</u> !	Выпрѧвѧј о собѧ.

Пoznámka: *Пřízvučného tvaru se v bezpředložkovém akuzativu užívá pouze tehdy, je-li na něm větný důraz.*

Krátkých tvarů osobních zájmen se užívá ve funkci bezpředložkového dativu a akuzativu. Na nich nikdy nemůže stát větný důraz a kromě případů, kdy stojí po záporce не, jsou nepřízvučné. Nemohou tedy stát na začátku věty a řídí se i dalšími pravidly pro postavení příklonek ve větě. (viz poznámka).

Пříklady: Трѧбва ли да <u>ви</u> чѧкамс?	Мѧме на вас чѧкат?
Искам да <u>му</u> кажа нешо.	Чци му нечо рѧт.
Вѧждам <u>я</u> всѧки ден.	Вѧдѧм ји каждѧ ден.
Това не <u>ни</u> харѧсва.	То се нам нелибѧ.
Стрѧва <u>ми</u> се скѧпо.	Здѧ се ми то драгѧ.
Мѧя <u>си</u> ръцѧте.	Мују си рuce.

Пoznámky: *Postavení krátkých tvarů osobních zájmen ve větě se řídí těmito pravidly:*

1. nikdy nemohou stát na začátku věty a po předložkách;
2. zpravidla stojí na druhém místě ve větě:

Болѧ <u>го</u> главѧта.	Болѧ ho hlava.
Каквѧ <u>го</u> болѧ?	Co ho bolѧ?
Главѧта ли <u>го</u> болѧ?	Hlava ho bolѧ?

3. kratší dativní tvar stojí před tvarem akuzativním:

Врѧни <u>му</u> <u>ги</u> !	Врат' mu je!
Покажи <u>ни</u> <u>я</u> !	укаж нам ји!

Krátkých tvarů se v bulharštině užívá též ke zdvojení předmětu ve větě, a to jednak pro jeho identifikaci v případech, kdy nestojí za přísudkem, a jednak při jeho zdůraznění. Takovému zdvojování se vyskytuje i u předmětu vyjádřeného plným tvarem osobního zájmena, např.:

Гостите <u>ги</u> чакаме на гарата.	Čekají hosty na nádraží.
На Иван не <u>му</u> предлагаш това.	Ivanovi to nenabízíš.
Няма я нашата преводачка.	Naše překladatelka tu není.
На <u>тях</u> <u>им</u> е интересно.	Pro ně je to zajímavé.
Нас <u>ни</u> калят отдавна.	Nás zvou už dlouho.
Какво <u>му</u> говорят на директора?	Co to říkají řediteli?

Poznámka: Všimněte si, že zvrtné zájmeno má jenom tvar zdvojený nebo krátký: Не си вървам много. На себе си много не вървам. (Moc si nevěřím. Sobě moc nevěřím.)

Krátkých dativních tvarů osobních zájmen se užívá dále k vyjádření posesivity (přivlastňování). V tom případě stojí tyto tvary za prvním slovem jmenné skupiny, jejíž určenost musí být vyjádřena členem určitým (s výjimkou příbuzenských názvů v singuláru, které jsou bez členu).

Příklady: новата <u>му</u> идея	jeho nový nápad
хубавото <u>ти</u> черно палто	(ten) tvůj hezký černý kabát
сините <u>й</u> очи	její modré oči
големият <u>ви</u> син	váš starší syn
майка <u>ми</u>	moje matka
дъщерите <u>им</u>	jejich dcery

CVIČENÍ

1. Opakujte po učiteli. Všimněte si tvarů a postavení osobních zájmen.

a) v plném tvaru:

Питат <u>тебе</u> а не <u>мене</u> .	Ptají se tebe, ne mě. (<i>gen.</i>)
Книгата е <u>за мене</u> .	Ta kniha je pro mne. (<i>ak.</i>)
На <u>нея</u> предлагам кафе а на <u>него</u> вино.	Jí nabízím kávu a jemu víno. (<i>dat.</i>)
Писмото е <u>от тях</u> .	Ten dopis je od nich. (<i>gen.</i>)
<u>За нас</u> ли говорят?	Mluví o nás? (<i>lok.</i>)

Спомнят ли си за нѣя?

Pamatují se na ni? (ak.)

Искам да се запозна́я с вас.

Chci se s vámi seznámit. (instr.)

b) v krátkém tvaru:

Вие ме позна́вате.

Vy mě znáte. (ak.)

Позна́ват го.

Znájí ho. (ak.)

Не я позна́вам.

Neznám ji. (ak.)

Вие им пома́гате.

Vy jim pomáháte. (dat.)

Пома́га ни.

Pomáhá nám. (dat.)

прия́телите ни

naši přátelé (posesivita)

но́вите ни прия́тели

naši noví přátelé (posesivita)

ма́йка й

její matka (posesivita)

бра́тията му

jeho bratři (posesivita).

2. Nahraďte vyznačené výrazy osobními zájmeny. Pokud jsou dvě možnosti, uveďte je a podle potřeby změňte slovosled.

Vzor: A: Аз да́вам на децáта закуска.

B: Аз им да́вам закуска. Аз да́вам закуска на тях.

1. Профѣсор Добрев четѣ лекция на студѣнтите. 2. Аз пи́ша писмó на ма́йка си. 3. Тóй не харѣсва на родната му́зика. 4. Отíвам на гóсти при приятели-те си. 5. Децáта пома́гат на башá си. 6. Мари́я разкáзва на сестрá си за вакáнцията. 7. Ча́каме телевизионните новини. 8. Обáждам се на Иван от родителите ми. 9. Но́вите мѣтоди пома́гат на специалистите. 10. Пра́щам книгите на колѣгите си. 11. Лѣкарят преглѣжда пациѣнта.

3. Doplňujte vždy do druhé z vět ve dvojici vynechané zájmeno.

Vzor: Закуската е готóва. - Ма́йка ми я серви́ра на мáсата.

1. Иван обича кафѣ. Мари́я прáви. 2. На мáсата сто́й бутíлка ви́но. Пѣтко ... нали́ва в ча́шите. 3. Родителите ни трѣгват на почíвка. Бра́т ми ... изпращá на гáрата. 4. Разкáзвам на Елѣна за срѣщата. Тя не ... слúша. 5. Дóговорът се подпíсва при дирѣктора. Секретáрката трѣбва да ... препíше. 6. Обичам да глѣдам кримина́лните филми по телевизията. Не ... пропúскам нíкога. 7. Ценáта на стóките е висóка. Тя не отговáря на стойността ... 8. Продължáват кúрсовете по бѣлгарски езíк. Аз ... посещáвам редóвно. 9. При́ятелката на Валентín има рождѣн дѣн. Тóй ... купúва подáрък. 10. Нíкой звъни на вратáта. Аз ... отвáрям.

4. Následující věty transformujte podle uvedeného vzoru.

Vzor: A: Аз искам да ям.

Chci jíst.

B: На мене ми се ядѣ.

Mně se chce jíst.

Ядѣ ми се.

Chce se mi jíst.

1. Тѣй иска да спи. 2. Ние не искаме да глѣдаме филма. 3. Иван иска да хѣди в Прага. 4. Тѣй не иска да говори с неѣ. 5. Искам да пия чай. 6. Не искат да мислят за неприятностите. 7. Ти искаш ли да спиш? 8. Тѣ искат ли да си хѣдят? 9. Децѣта не искат да учат, тѣ искат да играят. 10. Приятелите ми искат да работят заедно. 11. Аз не искам да ставам рано. 12. Искаш ли да ядѣш? 13. Не искам да пътувам с влак. 14. Ти сигурно не искаш да рискуваш. 15. Тѣй не иска вече да работи. 16. Ние не искаме да правим нищо.

5. Ужijte ve větách místo přivlastňovacích zájmen dativních tvarů osobních zájmen.

Vzor: Това са неговите книги. - Това са книгите му.

1. Чакаме техните родители. 2. Търси твоя речник. 3. Предпочитам вашите съвети. 4. Къде са мѣите дискѣти? 5. Обажда се на свѣята майка. 6. Нашите приятели разглеждат Пловдив. 7. Карат неговата колѣ. 8. Връщам неѣните книги. 9. Попитай свѣите колѣги. 10. Познаваш ли нашата приятелка? 11. Притеснявам се от твѣите въпрѣси. 12. Чѣсто пътуват с нашите съсѣди. 13. Интересуваме се от вашия ъпит. 14. Мѣят башѣ е директор. 15. Вашия апартамент ни харѣсва. 16. Техните шансове са много мѣлки.

6. Přeložte do bulharštiny.

1. Jdu s nimi. 2. Čekám na vás. 3. Píšu mu o tom. 4. Chci se na ni obrátit. 5. Scházíme se u nich. 6. Mám pro něj dárek. 7. Vybírají jednoho z nás. 8. Dostávám od tebe dopisy. 9. Vzpomínám si na vás. 10. Nemluví s nimi. 11. Vždycky nám hned odpoví. 12. Myslím, že jim pošlu peníze. 13. Stále bydlí se mnou. 14. Zítra jedeme k ní. 15. My tam voláme pořád, ale oni tam nejsou. 16. Překládejte jim to přesně. 17. Kdo to o tobě ví? 18. Přijďte k nám dnes večer! 19. Jeho bratr tu není. 20. Jejich rodiče jsou u moře. 21. Ptají se jeho a ne nás. 22. Nechávám trochu i pro sebe.

ROZKAZOVACÍ ZPŮSOB

Stejně jako v češtině se vyjadřuje i v bulharštině rozkazovací způsob ve 2. osobě sg. a pl. syntetickými tvary. Imperativ má v bulharštině dvojí koncovky, jejichž výběr se řídí zakončením kmene přítomného:

zakončení kmene	2. sg.	2. pl.
souhláska	-й	-ете
samohláska	-й	-йте

Přízvuk je u tvarů prvního typu vždy na koncovce, bez ohledu na jeho postavení v přítomku, u tvarů druhého typu je na stejné slabice jako v přítomku, pokud je na kmeni, nebo se na kmen přesouvá, pokud je v přítomku na koncovce.

Příklady:	четя - четй, четете	чти, чтите
	пиша - пиши, пишете	пиш, пиште
	нося - носй, носете	нос, носете
	лежя - лежи, лежете	леж, лежете
	живя - живей, живейте	жив, живите
	пия - пий, пейте	пий, пейте
	стоя - стой, стойте	стуй, стуйте
	иска - исай, исайте	чтй, чтйте

Záporný tvar imperativu se tvoří pouze od sloves nedokonavých pomocí záporné částice не. Jedinému tvaru zápornému tedy mohou odpovídat dva tvary kladné, přičemž tvar od slovesa nedokonavého vyjadřuje důraznější rozkaz, např.:

не казвай - кажи, казвай	не říkej - řekni, říkej
не сядай - сядни, сядай	неседей си - sedni si, sedej si

NEPRAVIDELNÉ TVOŘENÍ IMPERATIVU:

сьм - бди, бдите	буд, будте
дам - дай, дайте	дей, дейте
ям - яж, яжете	жез, жежете
отида - иди, идете	бей, бейте
дойда - ела, елате	пойд, пойдте

Poznámky:

1. Nedokonavá jsou v bulharštině téměř všechna slovesa 3. konjugace a převážná většina neodvozených sloves 1. a 2. konjugace. Slovesa 1. a 2. konjugace odvozená pomocí předpon a některých přípon (např. **-н-**) jsou vidu dokonavého. V zásadě se vid sloves dobře určuje podle povahy děje. Většinou tu pomáhá i český ekvivalent.

2. U některých sloves při tvoření imperativu dochází k hláskovým alternacím (viz cv. 7 b).

OPISNÝ ROZKAZOVACÍ ZPŮSOB

Kromě uvedených tvarů syntetických lze v bulharštině podobně jako v češtině vyjádřit rozkaz též opisně, a to pro všechny osoby pomocí spojení tvaru slovesa v příslušné osobě v přítomném čase s těmito výrazy: да, нека, нека да (ať), данó да (kéž, vyjadřuje přání), хайде да.

Příklady:

да вървím	pojďme
нека да дойдат	ať přijdou
данó да успее	kéž by to zvládl
нека мълчи	ať mlčí.

Opisný je i hovorový tvar záporného imperativu pro 2. os. недей, недейте да, např.: недей да пишеш, недей ходи (s tzv. krátkým infinitivem).

CVIČENÍ

7. Opakujte po učiteli. Procvičujte si tvoření imperativu

a) pravidelné tvoření imperativu:

пренесѐа	-	пренесѐи	пренесѐте	пřestěhuj, přenes
помогна	-	помогни	помогнете	pomoz, pomozte
седна	-	седни	седнете	sedni si, sedněte si
работя	-	работи	работете	pracuj, pracujte
мълча	-	мълчи	мълчете	mlč, mlčte
живѐя	-	живѐй	живѐйте	žij, žijte
стой	-	стой	стойте	stůj, stůjte
гледам	-	гледай	гледайте	dívej se, dívejte se
помогаам	-	помогай	помогайте	pomáhej, pomáhejte

b) nepravidelné tvoření imperativu a tvoření s hláskovými alternacemi:

сѣм	-	бѣди, бѣдете	buď, buďte
вѣдя	-	вѣж, вѣжете	podívej se, hele
дѣм	-	дѣй, дѣйте	dej, dejte
държѣ	-	дрѣж, дрѣжете	na, podrž, vezmi
ѣм	-	ѣж, ѣжете	jez, jezte
отѣда	-	идѣ, идѣте	běž, běžte
дѣйда	-	слѣ, слѣте	pojď, pojedte
влѣза	-	влѣз, влѣзте	vejdi, vejděte
излѣза	-	излѣз, излѣзте	odejdi, odejděte.

8. Utvořte 2. os. sg. a pl. rozkazovacího způsobu od následujících trojic sloves.

вѣрна, вѣрѣам, не вѣрѣам	кѣпя, кѣпѣвам, не кѣпѣвам
сѣдна, сѣдам, не сѣдам	намѣря, намѣрам, не намѣрам
влѣза, влѣзам, не влѣзам	налѣя, налѣвам, не налѣвам
вѣдя, вѣждам, не вѣждам	плѣтя, плѣщам, не плѣщам
стѣна, стѣвам, не стѣвам	разберѣ, разбирѣм, не разбирѣм
кѣжа, кѣжам, не кѣжам	преведѣ, превѣждам, не превѣждам
дѣм, дѣвам, не дѣвам	продѣлѣжѣ, продѣлѣжѣвам, не продѣлѣжѣвам

9. Převeďte následující rady z nepřímé řeči (ve 3. os. opisného imperativu) do řeči přímé (ve 2. os. imperativu).

Vzor: Кажѣте на Иван ѣтре да стѣне рѣно.

ѣтре станѣ рѣно!

1. Убедѣте Марѣя да не пѣши.
2. Предѣйте на Пѣтър да не сѣ притеснѣва и да бѣде спокбен.
3. Обадѣте се на Елѣна да се качѣ на трамвѣя и да дѣйде у нас.
4. Посѣвѣтвѣйте брѣт си да ѣма тѣрпѣние и да не бѣрза.
5. Помолѣте колѣгите си да пѣзят тишинѣ и да не говѣрят висѣко.
6. Поканѣте приятелите си да дѣйдат с вѣс на кино.
7. Пожелѣйте на Пѣтко и Лили да бѣдат щастлѣиви.
8. Кажѣте на сестрѣ си да слѣша внимѣтелно.
9. Напомнѣте на колѣгата си да кѣпи билѣти.
10. Убедѣте родѣтелите си да остѣвят колѣта вкѣщи.
11. Накѣрайте продавѣчката да ви покѣже чѣшко - бѣлгарския рѣчник.
12. Предложѣте на Гергѣна да вѣди нѣвите ви кнѣги.
13. Предупредѣте сестрѣ си да не закѣснѣе за срѣщата.
14. Забранѣте на детѣто да сѣдне на пѣда и да тѣча по стѣята.

10. Následující věty převedte do rozkazovacího způsobu. Zachovejte při-
tom osobu a číslo slovesa v přísudku.

Vzor: Можеш да му помогнеш. - Помогни му!
Може да му помогне. - Нека да му помогне!

1. Искат да гледат този филм. 2. Не трябва да ме слушате. 3. Не бива да
закъсняваш. 4. Налъга се да побързате. 5. Можете да пушите. 6. Забранено
е да заминавате преждевременно. 7. Необходимо е да дойде и той. 8. Искам
да ви обясня какъв става. 9. Може да се започне. 10. Трябва да се свърши
навреме. 11. Можем да ви прочетем статията. 12. Искаш ли да дойдеш с
нас? 13. Налъга се утре да заміне за Прага.

11. Na následující věty reagujte příkazem s využitím slovesa v závorce.

Vzor: Тази белѐжка е за вас. (прочетѐ) - Прочетете я!

1. Някой звъни на вратата. (отвори) 2. Книгата е много интересна за
тебе. (прочетѐ). 3. Писмото не ѐ за него. (не отвѐрям) 4. Обувките са
малки за вас. (не купувам) 5. Прозорецът е отворен. (затвори). 6.
Отговорът ви не ѐ правилен. (помисля още) 7. Ти не познаваш още Сърбия.
(разгледам) 8. Нис сме много уморени от работа. (поразходя се). 9.
Цветята са за съпругата ви. (взѐма) 10. Кафѐто ти вече е студено (не
пия) 11. Тѐзи дрѐхи са топли за сезона. (не обличам). 12. Имам интересна
плѐчка за тебе. (видя)

12. Odovězte kladně i záporně na danou otázku. Pozor na vid slovesa!

Vzor: A: Да вляза ли вътре? - B: Да, влез. Не, не влизай.

1. Да ви помогна ли с нещо? 2. Да преведат ли статията? 3. Да купим ли
колѐта? 4. Да им кажа ли за тази възможност? 5. Да стана ли спортист? 6.
Да ѝ върне ли книгата? 7. Да ти дам ли парите? 8. Да заміне ли за Бъл-
гѐрия? 9. Да го убеди ли? 10. Да платим ли плѐчите? 11. Да дойде ли?

13. Přeložte do bulharštiny.

1. Dej mi je! 2. Řekni jim to! 3. Nepospíchej od nich. 4. Ať si vybírá
bez vás. 5. Pojď s námi! 6. Jemu se to nelíbí. 7. Ať se nevrací sama!
(sama) 8. Neposlouchej ho! 9. Posadte se! 10. Zavolej mi! 11. Počkejte
na nás! 12. Přijďte i s ní! 13. Vrať se! 14. Nevracej se! 15. pomozte
jim! 16. Nechte to tam! 17. Ať to neříká! 18. Pojďme spolu!